

גידול כלב במקורות

אוהד וילצ'יק

מצאנו במקורות ביסויים של שלילה ובוז לגבי כלבים, כגון: "הראש כלב אנכי"¹, "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה"², הרשעים נמשלו לכלבים³. אך לעומת זאת ישנם ביסויים של הערכה כגון: הכלב מכיר את קונו⁴, אל תדור במקום שלא נובח כלב⁵ מפני שמתריע על בואם של אויבים או גנבים.

ברצוני לדון על גידול כלבים מההיבט ההלכתי:

א. גידול כלב מצד דיני נזיקין

1. גידול כלב מזיק
בספר דברים⁶ נאמר: "כי חבנה בית חדש... ולא תשים דמים בביתך...". ודורש רבי נתן⁷ "מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו...". ת"ל לא תשים דמים בביתך⁸. משמע מדבריו שאסור לגדל כלב רע מפני שמזיק⁹ - נובח, נושך וכדומה.

2. דין כלב מזיק
הגמ'⁷ מביאה מקרה של כלב שאכל כבשים (והפסיד בכך את בעל הכבשים), ומסיקה הגמ' שאת בעל הכלב מנזים עד שמסלק את

1. שמואל ב', ג', ה'.
2. ישעיה נ"ו, י"א.
3. תהלים כ"ב, י"ז.
4. הוריות י"ג ע"א.
5. טסחים קי"ג ע"א.
6. פרק כ"ב פסוק ח'.
7. ב"ק ס"ו ע"ב.

8. חסמ"ק בב"ק (ס"ו ע"ב) בשם מהר"י כץ, וכן בשמ"ק בכתובות (מ"א ע"ב) בשם הריב"ן כתב שר' נתן מיירי רק בסכנת נפשות כדמוכח קרא ד"לא תשים דמים בביתך". ושו"ת "דבר אברהם" (סי' ל"ז אות כ"ה) כותב "ל"ל דהא דתניא בב"ק (ס"ו ע"ב). "ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם וכו'" מיירי בכל שיש בו סכנת נפשות דוקא, ואל"ח אינו עובר ב"לא תשים דמים". ובשמ"ק כתובות (מ"א ע"ב) הביא זאת בשם הריב"ן ומתרץ לה ואין הדברים מבוררים שם... ובספר החנוך (מצוה תקמ"ז) כתב 'שלא להניח המכשולים כדי שלא ימותו ולא יזוקו במ בני אדם וע"ז נאמר "ולא תשים דמים בביתך" ומשמע שעל חשש היזק נמי איכא ל"ת דלא תשים דמים, אך קשה טובא על החנוך".
9. כהגדרת הי"ש בב"ק (פרק שביעי, סי' מ"ח) "סתם כלב שהוא מנבח בכל אדם קרוי רע", וכפי שמצאנו בב"ק (פ"ג ע"א) שאשה מעוברת הפילה מחמת נביחות של כלב.

המזיק, הכלב. מה פרוש לסלק את המזיק? בכך נחלקו רש"י והרמב"ם: רש"י¹⁰ מפרש שצריך להרוג את הכלב¹¹, אך הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה¹² פוסק "מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע... מנדין אותו עד שיסיר היזקו", ומסתימת דבריו משמע שאין צריכים דוקא להרוג את הכלב אלא להסירו ממקום שיזיק¹³. ומבאר ה"ברכת אברהם"¹⁴ שמקור דברי רש"י מהגמ' בב"ק מ"ו ע"א דר' אלעזר אומר אין למועד שמירה אלא סכין, וטעמו מרבי נתן, כשם שרבי נתן אומר שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, כך מצוה לשחוט שור המועד-כדי לסלק ההיזק. מתוך השוואה זו משמע שסילוק המזיק הכוונה - הריגת המזיק. הרמב"ם יפרש שכל זה אליבא דר"א, דהוא פירש שאין עצה אחרת לשור המועד אלא בסכין, אבל לתנאים שחולקים עליו וסוברים ששמירה על שור המועד מספיקה (ר"מ-שמירה מעולה, ר"י-גם שמירה פחותה), יתכן שיסבירו את רבי נתן שחסרת המזיק הכוונה - שמירת המזיק שלא יזיק יותר ולא הריגתו. ועפ"י דרכם יסבירו רש"י והרמב"ם את האמור במשנה¹⁴ "לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת". רש"י יסביר שהמשנה מדברת בכלב שאינו מזיק, מכיון שכלב מזיק צריך להורגו, אך הרמב"ם יאמר שמדובר בכלב מזיק¹⁵ וברגע שמונעים ממנו להזיק ע"י קשירתו בשלשלת - מותר לגדלו. ה"תורה תמימה"¹⁶ מביא סמך ראייה לדעת הרמב"ם ממשנה במסכת נדרים "קונם לבית זה שאיני נכנס שהכלב רע בתוכו, או שהנחש בתוכו, אמרו לו: מת הכלב או שנהרג הנחש...". ודברי חכמים נאמרים בדיוק נמרץ ודייקו להזכיר בכלב מיתה, דהיינו - מיתה טבעית ובנחש הריגה, וזה מפורש כרמב"ם, דלדעת רש"י היה צריך לומר גם בכלב נהרג, שהרי מדובר בכלב רע שצריך להורגו! הטור וכן השו"ע¹⁸ הבינו כרמב"ם, שכלב רע מספיק לקושרו, וזה לשונם: "אסור לגדל כלב רע אא"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם".

3. גידול כלב שאינו מזיק

שנינו במשנה¹⁴ "לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת". וצריך לברר באיזה כלב מדברת המשנה? האם מדובר בכלב מזיק, אבל כלב שאינו מזיק מותר לגדלו אף אם אינו קשור, או שהמשנה מדברת בשניהם בין מזיק ובין אינו מזיק, או נאמר שהמשנה מדברת בכלב שאינו מזיק אבל כלב מזיק אסור לגדל כלל.

10. ב"ק ס"ו ע"ב ד"ה "עד דמטק היזקא".
11. הרי"ף בב"ק (ו' ע"ב בדפי הרי"ף) מעתיק לשון חגמ' "משמתינן ליה לסלוקי היזקיה", ומפרשו - ר' יחונתן כחון מלוניל וחנמוקי יוסף - מסבירים "לסלוקי היזקיה" כרש"י, שצריך להרוג את הכלב.
12. פרק ו' הלכה י"ד.
13. וכן מפרש המאירי בב"ק (ע"ס ע"ב) "אין מגדליו כלב רע אלא אם כן היה שומרו וקושרו בשלשלת".
14. ב"ק ע"ס ע"ב.
15. יתכן שהרמב"ם מדבר גם בכלב שאינו מזיק, וכפי שיבואר בפרק הבא - גידול כלב שאינו מזיק".
16. דברים כ"ב, ח', אות ע"ס.
17. פרק ט', משנה ג'.
18. חושן משפט סי' ת"ס.

לרש"י המשנה מדברת בכלב שאינו מזיק, מכיון שכלב מזיק אסור לגדלו כלל¹⁹, ומהי הסברה לקשור כלב שאינו מזיק? מפרש רש"י¹⁹ "מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו"²⁰, דהיינו: דרכו של כלב לנבוך ולנשוך, ואע"ג שעכשיו הוא אינו נובח או נושך (שהרי מדובר בכלב שאינו מזיק) עלול לעשות כן ולהבהיל אשה מעוברת, אבל אם הוא קשור אף אם ינבח לא תבהיל כיון שידועת שאינו מסוגל להזיקה. רואים אנו, שאין זה משנה אם הכלב אינו מזיק, העיקרון הוא שהמעוברת יודעת שאינו מסוגל להזיק וכפי שמצאנו בגמ'²¹ מעשה באשה שהפילה מקול נביחת כלב שנטלו שיניו - אע"פ שלכלב לא היו שיניים ולא היה מסוגל להזיקה היא לא ידעה מכך, נבהלה והפילה.

לפי זה יובן מה מוסיף רבי שמעון בן אלעזר²²: "רבי שמעון בן אלעזר אומר: מגדלים כלבים כופרין...". ומפרש רש"י²³ "קטנים וננסים הם, ל"א כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין". ולכאורה מה החידוש שמותר לגדל כלבים אלו שאינם מזיקים, הרי לרש"י המשנה מדברת בכלב שאינו מזיק ומפורש שמותר לגדלו בתנאי שיהיה קשור בשלשלת! אלא י"ל שרבי שמעון בן אלעזר מדבר בכלבים שידוע לכל שאינם מזיקים (זהו טבעם), ואם ידוע לכל שאינם מזיקים מותר לגדלם אף אם אינם קשורים בשלשלת!²⁴

הרמב"ם בהלכות נזקי ממון²⁵ כותב "ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת", משמע מהרמב"ם שאפילו סתם כלב (שאינו מזיק) אסור לגדלו אלא אם כן קושרו. ומסביר ה"חזון יחזקאל"²⁶ מדוע צריך לקשור כלב שאינו מזיק: "משום שכל שאינו קשור הלא הוא מטיל אימה בנבחתו על נשים מעוברות ויראו ממנו דשמא כלב רע הוא ויפילו ולדותיהן"²⁷ וממילא מובן מה מוסיף רבי שמעון בן אלעזר²² האומר שמותר לגדל כלבים כופרין: כלבים אלו, שידוע לכל שאינם מזיקים מותר לגדלם לא קשורים. יוצא מהאמור לעיל שרש"י והרמב"ם חולקים רק בדיון כלב רע, שלרש"י כלב רע אין לגדל כלל ולרמב"ם מספיק לקושרו, לשניהם כלב שאינו מזיק צריך לקושרו שמא ינבח ויבהיל יולדת משא"כ כשהוא קשור שאז תדע שאינו מסוגל להזיק ולא תיבהל, וכן כלבים כופרין שאינם עלולים להזיק מותר לגדלם אף אם אינם קשורים²⁸.

הסמ"ג²⁹ כותב "כלב שאינו רע מותר לגדל, שדווקא לאלמנה אומר שאסור לגדל הכלב מפני החשד". מקור דברי הסמ"ג במסכת

19. ב"ק ע"ט ע"ב ד"ח "אח הכלב".

20. על סמך הגמ' בב"ק פ"ג ע"א.

21. ב"ק פ"ג ע"א.

22. ב"ק פ' ע"א.

23. סם ד"ח "כלבים כופריים".

24. כך גם כותב היש"ש (ב"ק פרק שביעי, סי' מ"ה) "ודוקא כלבים קטנים לנוי

חבית או כח"ג שידוע לכל שאינו מזיק מותר אפילו בלא קשירה".

25. טרק ה' הלכה ט'.

26. תוספתא ב"ק טרק ח', הלכה ח'.

27. זאת גם סברת רש"י שחבאנו לעיל מדוע צריך לקשור כלב שאינו מזיק.

28. כך פסק חריא"ז בב"ק, פרק ז' הלכה ח' אות ח'.

29. מצוות עשה ס"ו ס"ז.

ע"ז³⁰ "תני רב יוסף: ארמלתה לא תרבי כלבא" (אלמנה לא תגדל כלבים). ומפרש בתוס' בב"מ³¹ משום לזות שפתיים בעלמא, דהיינו: יחסו שמרביעה הכלב עליה, והדבר אמור באלמנה אבל לכל אדם מותר לגדל, וכך דייק הגהות מימוניות³² על הרמב"ם: "אבל כלב שאינו רע מותר לגדל כדאמרינן בע"ז ארמלתא לא תרבי כלבא באושפיזא מפני החסד, הא אחר-מותר", וכ"ז מדובר בכלב שאינו קשור³³ וא"כ לכאורה משמע שאין צריך לקשור כלב שאינו מזיק ולא חוששים לסברת רש"י והרמב"ם שמא ינבא ויבהיל יולדת! אך היש"ש³⁴ אומר: "ודילמא האי איירי בכלבים כופרין דהיינו כלבים קטנים ולא נבחי" ובכלבים כופרין גם רש"י והרמב"ם מסכימים שאין צורך לקושרם.

הסור וכן השו"ע¹⁸ פסקו "אסור לגדל כלב רע א"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהס". וכותב ה"תוספות יו"ס"³⁵ שמקור דברי הסור והשו"ע היא הברייתא של רבי נתן "מנין שלא יגדל אדם כלב רע" וכו' ומלשון המשנה¹⁴ גם משמע כך שהרי כתוב "לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת", הכלב-בהא חידוע, אותו כלב שרבי נתן דיבר עליו-כלב רע, וה"תורה תמימה"¹⁶ מקשה על כך: "ומנין להו זה? והלא במשנה וגמ' ורמב"ם חלשון כלב סתם, וראיה לזה, שהרי בגמ'²¹ הביאו ראיה לאיסור זה ממעשה שהיה באשה שהפילה מקול נביחת כלב שניסלו שיניו והרי זה בודאי אינו כלב רע אחרי שנסלה רעתו, וכן ראיה מגמ'²² מגדלים כלבים כופרין ופרש"י כלבים ננסיים או של ציידים שאינם מזיקים ואי ס"ד שרק כלב רע אסור לגדל א"כ מאי רבותא דכלבים כופרין אחרי דגם כלבים סתם מותר לגדל, והנה גם ה"תוס' יו"ס"¹⁷ ועוד מפרשים נגררו אחרי הטוש"ע והוא פלא".

הריעב"ץ³⁶ בניגוד לאמור עד כה יוצא בתקיפות נגד גידול כלב ואעפ"י שאינו מזיק, וזה לשונו: "ולא חילקו הפוסקים בין כלב לכלב ולא קי"ל כמאן דשרי בכופרים דיחידאה הוא... ואפי' מאן דפליג בכופרים נ"ל דאפ"ה לא שרי ספי מחד לנסורי ביתא בלחוד, דהכי מוכח מהא דגר שנפלו לו כלבים בירושה שאין מחייבים אותו למכור כי אם על יד³⁷, ועל כרחך בכופרין מיירי דלא מזקי, דאל"ה ודאי שאסור לקיימן אפילו זמן מועט, ואפילו אחד לא אם אינו קשור, ואפ"ה לא שרי אלא במי שנפלו לו בירושה להשהותן, רק כדי למוכרן מעט מעט שלא יפסיד הרבה, מיהא לגדלן אצלו מ"מ אסור, ש"מ בהדיא דכלבים הרבה אסור לקיימן

30. כ"ב ע"ב.

31. ע"א ע"א ד"ח "לא תרבי כלבא".

32. הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק י"א אות ג'.

33. א. במשט דברי הגמרא שם מדובר על כלב שאינו קשור. ב. רב יוסף אוסר לאלמנה לגדל כלב מפני שתביא אותו עליה ושואלת חגמ': חרי הכלב ילך אחריה ברחוב ותחזר שיחסדו בחו ועונה חגמ' שהאלמנה תסבור, שאם הכלב ילך אחריה יאמרו חאנשים שחולץ אחריה כי נותנת לו לאכול אך חאנשים לא יחשבו כך ויחסדו בחו ואם נאמר שמדובר בכלב קשור חרי ברור מדוע חולץ אחריה ולא יחסדו בחו ואין מקום לשאלת חגמ'.

34. ב"ק, פרק שביעי, ט"ז מ"ה.

35. ב"ק, פרק ז', משנה ז'.

36. שאילת יעב"ץ, תשובה י"ז.

37. מקור דבריו בב"ק (פ' ע"א) "וכן גר שנפלו לו כלבים וחזיריים בירושה אין מחייבים אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד".

בביתו בכל אופן ואפילו קשורים ג"כ... ואין צריך לאמר שאסור לנשים דעלמא שמגדלות אותו לשעשוע בלבד, דאיכא למיחש ספי מחשדא גרידא דמתיא לידי זימה נמי... מיהו בספי מחז פשיטא דאיסור גמור הוא לכל אדם ובכל כלב כנזכר, אם לא כשיש לאדם בתים וחצרים הרבה, עכ"פ יותר מהצורך לא הותר בשום אופן... ביחוד אותן כלבים חלקים וערומים שאין להם שערות וקונים אותן בדמים יקרים לשחק ולהשתעשע בהן ולגעגע עמהן, וגם משום מושב לצים אסור לשחק עמהן שהוא ממש מעשה ערלים בר מינן..."

4. גידול כלב בספר

"ת"ר: לא יגזל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר וקושרו ביום ומתירו בלילה"²¹. וטעם הדבר-שבעיר הסמוכה לספר בין ישראלים לגויים - צריכים שימור, וכך פוסק השו"ע¹⁸ "ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה", וזרמ"א מוסיף: "וי"א דהשתא שאנו שרויין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי ופוק חזי מאי עמא דבר³⁸, מיהו נראה אם הוא כלב רע שיש לחוש שיזיק בני אדם דאסור לגדלו אא"כ קשור בשלשלאות של ברזל". היש"ש מדגיש³⁴ "שאפילו אם נאמר שעכשיו נחשבים כעיר הסמוכה לספר לכל ישראל שדרים בין הגויים, ס"ס צריך לקושרו ביום היטב. ובחידושי מרדכי מצאתי טעם על מה נהגו להקל האידנא בכלבים, מאחר שבעיר הסמוכה לספר, ביום שאינם יראים קושרו, ובלילה שצריכים שימור יתירנו. ואנו שדרים ביניהם, אפילו ביום מתירים כעיר הסמוכה לספר דמתירים בלילה ע"כ. ולא נהירא כלל: חדא, דעיננו רואות דאין אנו צריכין שימור יותר ביום, אעפ"י שאנו דרים ביניהם, לענין שיצילו אותנו הכלבים יותר מעיר הסמוכה לספר, וכי היכא דקושרו שם ביום ה"נ לדידן. ועוד נהי דאיכא חששא טובא האידנא וצריכים יותר שימור, מ"מ אינו נראה להתיר כלבים דאיכא השמת דמים בבית וסכנת נפשות... ולא אמרו חכמים אלא "ומתירו בלילה", כלומר בזמן שאין אנשים מצויים וליכא השמת דמים בביתך שכיח כלל, משא"כ ביום!"

ב. גידול כלב מצד סחורה בדבר טמא

עד כאן דנו בגידול כלב מצד דיני נזיקין, ולכאורה יש לדון בדבר נוסף: האם מותר לקנות או למכור כלב? הרי כלב הוא מין טמא ויש איסור לעשות סחורה בדבר טמא! צריך לברר, א"כ, האם כלב נכלל באיסור זה או לא.

1. מקור האיסור.

בספר ויקרא³⁹ נאמר "וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא..."

38. צא וראח מח העט נוחג (כאשר אין חלכח פסוקה בנושא אפשר ללמוד ממנהג העט).
39. פרק י"א, פסוק ל"ח.

וטמאים יהיו לכם". ועל פסוק זה נאמר בירושלמי⁴⁰: "כתיב 'וטמאים הם לכם'⁴¹, מה תלמוד לומר: 'וטמאים יהיו לכם'? אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה. כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה, וכל דבר שאיסורו מדבריהן מותר לעשות בו סחורה"⁴².

2. אלו מינים כולל חאיסור

ממשיך הירושלמי⁴⁰ "והרי חמור?! למלאכתו הוא גדל. והרי גמל?! למלאכתו הוא גדל". רואים אנו שלא בכל מין סמא אסור לעשות סחורה, דבחיות סמאות כגון חמור וגמל מותר לסחור, וחטעם הוא דלמלאכתם הם גדלים, ומבאר הרשב"א⁴³ את הכוונה בביטוי "למלאכתם הם גדלים": "ושאר המינין האסורין בבחמה ובעוף שדרך בני אדם לגדלן כדי לאוכלן, ושאיין רובן עומדין לתשישן אסור לעשות בהם סחורה גזרה שמה יבוא לאכול מהם כיון דמינן לאכילה הוא עומד, יצאו חמור וגמל שאיין אדם מגדלן רובן לאוכלן אלא למלאכתם"⁴⁴. ה"תורה תמימה"⁴⁵ מקשה שדברי הירושלמי סותרים מרישא לסיפא, דאחרי שמפרש טעם איסור סחורה משום איסור הנאה, א"כ כיצד מחלק אח"כ בין חמור וגמל לשאר בע"ח משום דלמלאכתן הן גדלין, והלא כיון דמשום איסור הנאה אתי, מה זה משנה אם למלאכה עומדים או לאכילה? ומתרץ שבהגהות הגר"א לירושלמי הגיה במקום "ואחד איסור הנאה" - "ואחד איסור סחורה", ובזה מיושב הכל.

השו"ע⁴⁶ פוסק "כל דבר שאסור מן התורה אעפ"י שמותר בהנאה, אם הוא דבר המיוחד למאכל אסור לעשות בו סחורה". יוצא מכל האמור לעיל שכלב אינו נכלל באיסור סחורה בדברים הטמאים, שהרי אינו עומד לאכילה. ואף אם נאמר שאולי יש בני אדם באיזה מקום האוכלים כלבים כבר הביא ה"דרכי תשובה"⁴⁷ דברי ה"פרי תואר" שכתב, דבזה אזלינן בתר המקום שמוכרין אותו, דהיינו: אם במקום אחד עומד לאכילה ובמקום אחר עומד למלאכה אינו נאסר אלא במקום שעומד לאכילה.

לכאורה בניגוד לאמור עד כה אומרת התוספתא⁴⁸ "לא יהא מביא כלבים כופרין וחולדות הסנאין וחתולין וקיפוד למוכרן לנוכרי ולשכב עליהן", רואים אנו במפורש שבכלבים (כופרין) אין לסחור!

40. שביעית, פרק ז', חלכה א'.

41. ויקרא י"א, ח'.

42. איסור סחורה הוא פרוש לאיסור הנאה.

43. שו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ג.

44. רבי שלמה סיריליאו מחדש שגמלים וסוסים נאכלים ע"י חגויים ולכן פריך

הירושלמי קודם: וזרי חמור - שאינו נאכל, ומשני למלאכתו הוא גדל, ופריך

שוב: וזרי גמל - שאוכלים אותו ומשני ג"כ למלאכתו הוא גדל.

45. ויקרא י"א, ל"ח, אות קמ"ב.

46. יו"ד, סי' קי"ז סעיף א'.

47. סי' קי"ז, סק"ח.

48. שביעית, פרק ח', חלכה ז'.

ה"חזון יחזקאל"⁴⁸ מתרץ וכל אלו המנויים בתוספתא מיוחדים הם לאכילה. ה"משנת יוסף"⁴⁹ אומר שצ"ל כן וביאור התוספתא אע"פ שמשונה הוא שיהיו אלה מיוחדים לאכילה⁵⁰. אך הוא מקשה מספר קושיות:

א. נאמר בגמ'²² "כשם שאמרו אין מגדלין בהמה דקה כך אמרו אין מגדלין חיה דקה, רבי שמעון בן אלעזר אומר: מגדלין כלבים כופרין וחתולין... מפני שעשויים לנקר את הבית" (מן העכברים). הרי דאזתם מינים (המוזכרים בתוספתא) יוצאים מכלל חיה דקה ומותר לגדלם בא"י כיון דלמלאכתם הם גדלין, וא"כ ה"ה לענין גידול דבר איסור, כמו שאמרו בירושלמי בסוגיתנו לענין חמור וגמל, ומדוע אסרה התוספתא לעשות בהם סחורה, ובמה הם גרועים מחמור וגמל שיותר לסחור בהם, שלמלאכתם הם גדלים?

ב. אם תרצה לומר שאומנם מינים אלה עושים מלאכתם, מ"מ נאכלים ג"כ ולכן אסור לעשות בהם סחורה - זה אינו, שהרי גם גמלים נאכלים לישמעאלים, וכך סוסים - אוכלים אותם האומות כידוע, ואפ"ה כיון שבעיקר עומדים למלאכתם מותר לסחור בהם - ולא מסתבר שמינים אלה עומדים בעיקר לאכילה יותר מלמלאכתם, ואפילו אם תמצו לומר כן, לא הרווחנו בזה כלום, דא"כ למה התיר רבי שמעון בן אלעזר לגדלם לצורך ניקור הבית ולא חילק באופן הגידול, ומשמע דאפילו לגדל על מנת למכור ולסחור מותר. ואמאי, הרי עיקרם לאכילה ואסור לסחור בהם! ומפני קושיות אלו אומר ה"משנת יוסף" וזה לשונו: "והנראה לי בפרוש התוספתא עפ"י דברי ה"ס"ז⁵¹ בדבר התיישים שאין בעלי המלאכות קונים עורותיהם א"כ נזכרים אותם (ממיתים אותם ע"י דקירה בגרון), אבל לא שחוטם מפני שמתקלקלים קצת, והתיר לישראל לנחור דאין כאן בל תשחית כיון שהנאתו מרובה מהשחתתו, ואי משום סחורה בנבילות וטריפות שמוכר הבשר לנוכרים, כיון דבהיתר נזכר הו"ל כנזדמנה לו נבילה שיותר למוכרה. והש"ך⁵² משיג עליו ומביא משו"ת "משאת בנימין" שאוסר, דמיקרי מכוון מלאכתו בדבר איסור. והנה גם ה"ס"ז לא התיר אלא כשנזכר התייש לצורך עורו ואח"כ מוכר הבשר בשויו, אבל לעשות סחורה בבשר או לנחור לכתחילה כדי להשתכר בבשר ובעור, גם הוא מודה דפשיטא דאסור, דהא נבלה כשנזדמנה מותר רק למוכרה אבל לא לעשות בה סחורה. והנה מיני חיות אלו שהזכירה התוספתא ראויים עורותיהם לשכב עליהם (או לשוטחן על הארץ), וזה עיקר מסחרם, וכשהופשט עורם נמכר בשרם בזול ונאכל ע"י עכו"ם. וזה שאמרה התוספתא לא יהא מביא כלבים כופרין וכו' למוכרן לנוכרי (את הבשר והעור יקח לעצמו) לשכב עליהם, דעו כאן לא התיר ה"תפארת ישראל"⁵³ לקנות ארנבות מהציד לצורך מסחר עורם ולמכור אח"כ בשרם לעכו"ם אלא בארנבות שעורם יקר ומוכר עורם ביותר ממה שקנה עורם עם בשרם, דבכה"ג כל כונתו להיתר ולא מתכוון לאיסור. אבל עור החיות

49. שביעית, פרק ז', משנה ג'.

50. גם ערוך חשולחן (יו"ד, סי' קי"ז, סי"ג) כתב בפשיטות דאינם לאכילה כלל.

51. יו"ד סי' קי"ז סק"ט.

52. יו"ד סי' קי"ז סק"ח.

53. שביעית, פרק ז', בועז סק"א.

חאלה אינו יקר, ואינו עולה על מחירם הכולל עם בשרם, ולכן לא יביאם למכור בשרם לנוכרי וחוא ישתמש בעורם דהו"ל מתכון במסחרו לשניהם ואסור" עכ"ל.

ג. סיכום

דנו בגידול כלב משני צודים, מצד דיני נזיקין ומצד איסור סחורה בדבר טמא.

מצד דיני נזיקין הבחנו בשלשה סוגי כלבים:

- א. כלב מזיק - לרי"ף בהסבר ר' יהונתן הכהן מלוניל והנ"י, רש"י והריעב"ץ אין לגדלו כלל (צריך להורגו); לרמב"ם, המאירי, הסור, המחבר והרמ"א צריך לקושרו בשלשלת.
 - ב. כלב שאינו מזיק אך עלול להזיק - לרש"י והרמב"ם צריך לקושרו בשלשלת, אך הסור וכן השו"ע פסקו שרק כלב רע צריך לקושרו אבל כלב טוב (שאינו מזיק) אין צורך בקשירתו.
 - ג. כלב שאינו מזיק ואינו עלול להזיק - לרש"י, הרמב"ם, הרי"א, הסור, המחבר, הרמ"א והיש"ש מותר לגדלו גם כשאינו קשור, ואילו הריעב"ץ אסר גידול כל כלב אלא אם יש לאדם רכוש רב, וגם אז רק אחד ובתנאי שיהיה קשור.
- המגדל כלב בספר רשאי להתירו בלילה בתנאי שלא יוכל להזיק.

מצד סחורה בדבר הטמא מותר למכור ולקנות כלב כיון שכל האיסור לסחור בדבר טמא הוא בדבר העומד לאכילה משא"כ כלב.

"ולמה מדליק נרות בחנוכה אלא בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יון שנאמר 'ועוררתי בניך ציון על בניך יון' (זכריה ט' י"ג) נכנסו לבית המקדש מצאו שם שמונה שפודין של ברזל וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות."

[פסיקתא רבתי פ"ב]